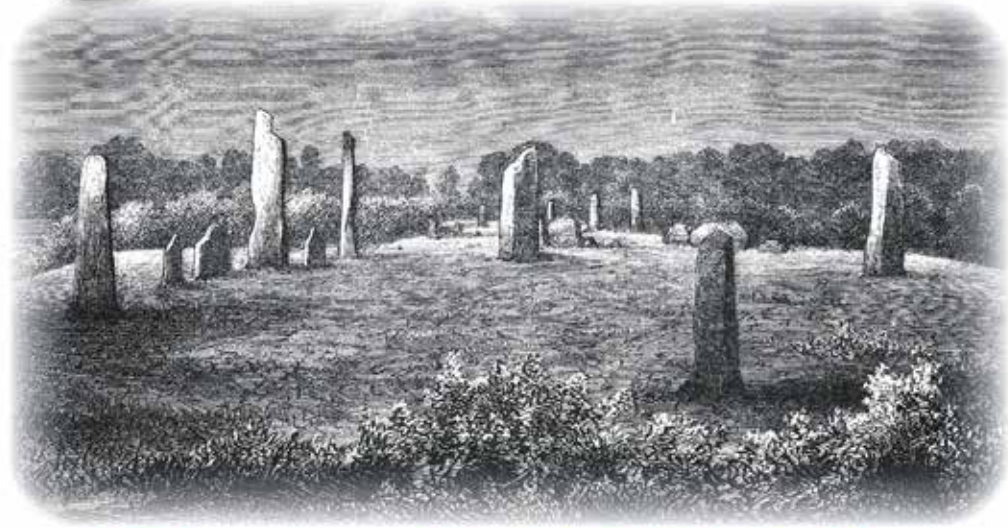

HJORTE- HAMMARS GRAVFÄLT

1875

Skildring
av Hjorte hammars gravfält
år 1875

av Maximilian Axelson

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-103-2

Copyright © 2016 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil.

Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

I dag är Hjortahammar en populär plats för utflykter och promenader.

Här ligger ett stort antal gravar från järnåldern på ett av de vackraste gravfälten i landet.

Den här e-boken handlar om Hjortehammars gravfält.

På 1800-talet var det här stora gravfältet ett av de mest kända i hela Norden, i dag är det lite bortglömt av den arkeologiska världen eftersom det finns så många andra gravfält som man grävt ut – och alltså vet mycket mer om.

Den här e-boken handlar om ett besök på gravfältet som gjordes av den historiskt intresserade journalisten Maximilian Axelson (1823–1884).

Du får läsa en dramatisk beskrivning av de olika delarna av gravfältet. Författaren passar också på att säga sin mening om hur han ser på den samtida fornminnesvården.

E-boken är vackert illustrerad av konstnären C. S. Hallbeck.

Skildring av Hjortehammars gravfält år 1875

Den här texten publicerades ursprungligen år 1875 i tidsskriften "Svenska Familj-Journalen" med rubriken "Ett besök på Hjortehammars udde jemte Några ord om Blekinges fornminnen i allmänhet". Författare till texten är Maximilian Axelson (1823–1884).

Illa står det till i ett land, der forntida minnen ej högt skattas, der man ej vårdar sig om huruledes förfädren lefvat och verkat; men väl är när yngre släkten akta på det, som före varit hafver, och deraf hemta sina lärdomar. Vår tid har att berömma sig af en sådan sträfvan, och det ser ut som om det svenska folket nu, mera än någonsin förr, blifvit hågadt att lära känna sig sjelf. Framstående forskare arbeta nitiskt i denna fosterländska riktning; många landskap ega redan sin egen fornminnesförening, och allmänheten inhemtar med lifligt intresse resultatet af det pågående arbetet.

Ett af de landskap, som är mycket rikt på i synnerhet s. k. »döda» fornlemningar, och der man utan tvifvel äfven kan uppleta långt flera »levande» sådana, än dem man för närvarande känner, är det natursköna Blekinge. Det eger ett oerhördt stort antal grafvar från

hednatid, — det eger bautastenar och runstenar af märkligare beskaffenhet, och der finnas hållristningar, dem man trott häntyda på forntida bragder, synnerligast sådana som till sjös blifvit utförda. Hvad Blekinges hållristningar beträffa, så har en af dem väckt en så oerhörd uppmärksamhet och tillika vunnit en så, snart sagdt, bedröflig ryktbarhet, att man vid bedömandet af öfriga här och annorstädes befintliga minnesmärken af samma slag bör iakttaga den allra största försigtighet. Runamo håll med dess i hårda klippan synliga märken hade till en tid ådragit sig hela det fornforskande Europas uppmärksamhet; den ansågs då framställa ett i runskrift återgifvet vittnesbörd om nordmannakonungen Harald Hildetands stora bedrift, Bråvalla slag, och det hade bland andra försvarare af sin äkthet den väldige danske fornforskaren Finn Magnussen. Men så uppträdde I. I. A. Worsaae, en då ännu helt ung vetenskapsman, betraktade med mera lugn sans — ett af vetenskapens hufvudvillkor — det ryktbara minnesmärket och fann att detta alls icke såg ut, som det af Finn Magnussen blifvit framställt, samt bevisade dessutom att de förmenta runorna haft naturen sjelf att tacka för sin tillkomst — en åsigt, hvilken redan vår store Berzelius förut uttalat. Naturen kan ju också rista runor och tecken, konstfärdigare och underbarare, än hvad människohand förmår åstadkomma.

Af de få runstenarne i Blekingebygden hafva flera varit underkastade den mest olika tolkning, synnerligast en vid Sölvesborg befintlig; och samma förhållande har varit med en af de vackraste runstenar, norden torde hafva att uppvisa, eller den vid Björketorp i Listerby, öster om Ronneby köping belägna socken, hvilken minnessten sedan tvåhundrafyrtio år tillbaka varit föremål för forskares granskning.

Hvad man emellertid af Blekinges fornminnen i allmänhet trott sig med all visshet kunna inhemta, det är att ifrågavarande bygd varit ända från de dagar, då, innan brons och jern börjat användas, endast stenredskap voro i bruk. Forngrafvar finnas ock här af alla möjliga slag; men en plats (af hvilken bifogade illustration visar sjelfva hufvudpartiet) den i Förkärla socken belägna Hjortehammars udde, kan ensam för sig anses som en verklig profkarta öfver forna dagars grafställen. Worsaae säger ock i sitt berömda arbete »Blekingske Mindesmærker fra Hedenold», att den begrafningsplats, som här finnes, enligt hans förmenande, »icke allenast är den märkvärdigaste och mest sevärda i Blekinge, utan äfven, med hänsyn både till dess belägenhet och omvexlingen i minnesmärkenas form, ett af de märkvärdigaste grafställen i Norden».

En sommardag år 1875 gjorde jag ett besök på nämde udde, dit åtföljd af en äldre person, som från Listerby kyrkby visade mig genaste vägen till stället. Just der två bivägar, den ena från Vambåsa och båda gående i sydlig och sydostlig riktning, förenade sig, stannade min följeslagare, pekade på en gångstig söder om vägen och sade: »Här är Hjortehammar.» Vi gingo öfver en stätta och kommo så in i en gles småskog af unga björkar, ektelningar och enbuskar. Här upptäcktes snart den ena gamla stensättningen efter den andra, mängen af dessa nästan öfvervuxen af mossa och ljung.

Worsaaes planritning öfver Hjortehammars udde framtoogs nu, och jemförelse anställdes mellan derå tecknade minnesmärken och dem jag här hade för ögonen. Men huru jag än vände och vred nämde planritning (»Tavle VIII» i »Blekingske Mindesmærker»), så fick jag det ändå icke att gå ihop. Först sedan jag, sålunda granskande, gått framåt några hundra steg, började mina iakttagelser komma i

öfverensstämmelse med de å den Worsaaeska »taflan» angifna. Jag fortsatte nu steg för steg min promenad och hade derunder en verklig njutning af att se huru omsorgsfullt den nitiske fornforskaren från broderlandet tillvägagått vid undersökningen af denna märkvärdiga plats. Bland de mer än nitio minnesmärken, som der i det allra närmaste återfunnos i just det läge, som å planritningen angifves, såg jag runda små jordhögar, stensättningar af samma form, men tillika långsmala, spetsiga skeppssättningar samt tre- och fyrkantiga stensättningar äfvensom, längre söderut på udden, en grupp af bautastenar, bland hvilka dock ingen var af den storlek, att den kunde komma i jemförelse med t. ex. den väldiga bautastenen vid Skellinge eller de mera framstående bland Mörrumsstenarne.

Men huru kom det sig att de af mig först bemärkta stensättningarne ej funnos på Worsaaes planritning upptagna? Hade jag kanske sett miste och ej nog uppmärksamt följt denna ritnings anvisningar?

Gåtan blef snart löst. Worsaae hade tydligen färdats längre framåt på körvägen åt Tromtö, än jag, och först från norra ändan af den vik, som i öster begränsar Hjortehammars udde, begifvit sig in på denna. Hans beskrifning upptager uddens ungefärliga längd till »halvsjuttehundra alen», d. ä. 550 alnar; och då jag, ihågkommande detta, med ungefär alnslånga steg uppmätta afståndet från uddens sydspets in till de minnesmärken, som på planritningen finnes förlagda längst norrut, uppgick stegantalet till alldeles samma siffra som W. angifvit.

Men Hjortehammars udde börjar icke precist midt för den punkt, der W. börjat sina teckningar; detta är blott fallet med dess östra strand, hvaremot den *vestra* sträcker sig några hundra steg längre mot norr, utefter den bredare hafsvik, som här begränsar

densamma. Denna nordvestra del af udden är till stor del betäckt af småskog, då deremot den af W. afbildade är, såsom hans beskrifning af år 1846 och uppgifver, »noget bevoxet med Ener, eller er den ganske bar og den lave Lyng lader öiet uhindret løbe hen over alle de tæt sammenhobede Jordhöie, Steenkredse og Bautastene».

Att undersöka den del af udde, der småskogen nu är belägen och hvilken del redan då, enl. W:s uppgift, var beväxt med ene, tyckes han ej ha brytt sig om; men om så än skett, har han väl funnit det olämpliga att söka afbilda de af enbuskarne undanskymda minnesmärkena. Då han emellertid i sin oftanämnda skrift icke yttrat något härom, så må nu anmärkas, att antalet af de fornlemningar, jag inom sagde småskog bemärkte och antecknade, uppgick till aderton samt att alla dessa, med undantag af blott en enda, som var fyrkantig, hade cirkelrund eller elliptisk form och att fördjupningar, antydande forna genomgräfningar, voro inom de flesta af dem synliga, alldeles som förhållandet var med de söderut å udden synliga.

Att Hjortehammars udde varit en forden begravningsplats eger man bevis på i der gjorda fynd; och skönare läge för en »de dödas stad» har väl sällan blifvit funnet. Hafsfjärdar, omarmade af skogbeklädda stränder och sjelfva omslutande fagra öar, der bok och ek grönska, skådar man från den lilla halfön. Näktergalens toner höras der väl äfven; och ljuda ej de, så tonar vid stranden bruset af »bölja blå»: en passande vaggsång för vikingen, som här slumrar.

Ett ord till slut: Blekinges fornlemningar tyckas behöfva en ömmare vård, än de hitintills åtnjutit. Plogen har redan utjemnat många af dess grafhöggar och gör det fortfarande, medan grushemtande vandaler ej skona ens de vackraste minnesvårdar från förfädrens tid;

Hjortehammars udde företer ett bevis derpå, Mörrums bautastenar utgöra ett annat, — ett tredje se vi vid gamla Lyckå slott. Blekinge behöfver, äfven det, en fornminnesförening, hvars medlemmar må troget vaka öfver dess fornlemningars bevarande. Huru länge skall det väl behöfva vänta på en sådan förening? — Fosterländske män i denna åldriga och sköna bygd! gifven oss svaret till detta spörsmål, gifven det snart och i den mest värtaliga form — i handling.

Maximilian Axelson

Bautastenar vid Hjortehammar i Blekinge.

(Teckning af C. S. Hallbeck.)

Viktiga ord och personer

Aln.

Längdmått. En aln är 59 cm.

Axelson, Maximilian.

[1825–1884] Svensk journalist från Göteborg som framför allt skrev om lokalhistoria. Är framför allt känd som den som först engagerade sig i västra Dalarnas historia. Var också redaktör för tidningen Förposten från 1850.

Berzelius, Jöns Jacob.

[1779–1848] Kemist och naturforskare som ofta kallas ”kemins fader”.

Hallbeck, Karl Svante.

[1826–1897] Svensk illustratör från Göteborg som startade Ny Illustrerad Tidning. Flyttade till USA på 1860-talet som tecknare för Svenska Familje-Journalen.

Magnussen, Finn.

[1781–1847] Isländsk fornforskare. Professor i fornnordisk litteratur vid universitetet i Köpenhamn. Översatte flera av de fornnordiska sagorna till danska.

Worsaae, Jens Jacob.

[1821–1885] Dansk historiker och arkeolog som bland annat var chef för Nationalmuseet i Köpenhamn samt kulturminister i den danska regeringen 1874–1875.

Fler böcker: E-boksforlaget.se

Om du gillar e-böcker om historia så kommer du att gilla utbudet hos E-boksforlaget.se

Det här förlaget är specialiserat på utgivning av äldre texter om arkeologi, resor och biografier.

Alla titlarna går att hitta hos de flesta e-bokhandlare, i iTunes samt på många bibliotek.

Här är några exempel på titlar:

Klassiska deckare

- "Sherlock Holmes: »Gloria Scott»"
- "Sherlock Holmes: Beryllkronan"
- "Sherlock Holmes: De fem apelsinkärnorna"
- "Sherlock Holmes: De rödhårigas förening"
- "Sherlock Holmes: Den avhuggna tummen"
- "Sherlock Holmes: Den blå karbunkeln"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna brudgummen"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna kapplöpningshästen"
- "Sherlock Holmes: Blodbokarna."
- "Sherlock Holmes: Det spräckliga bandet."
- "Sherlock Holmes: Den grekiske tolken"
- "Sherlock Holmes: Musgraves ritual"
- "Sherlock Holmes: Det gula ansiktet"
- "Sherlock Holmes: Det hemlighetsfulla mordet vid skogssjön"
- "Sherlock Holmes: Den hemlighetsfulla patienten"
- "Sherlock Holmes: Börsmäklarens biträde"
- "Sherlock Holmes: En skandal i Böhmen"
- "Sherlock Holmes: Krymplingen"
- "Sherlock Holmes: Lorden och hans rika amerikanska brud"
- "Sherlock Holmes: Mordet i Reigate"
- "Sherlock Holmes: Tiggaren med den kluvna läppen"

Arkeologi

- "Solgudens yxa och Tors hammare"

- (1899)
- "Hällristningarnas ålder" (1869)
- "Feniciska kolonier i Skandinavien" (1875)
- "Hällristningar på Kinnekulle" (1892)
- "Forntidens perioder" (1892)
- "Hur gamla är hällristningarna?" (1869)
- "Bohusläns bygdeborgar" (1909)
- "Bohuslänska hällristningar" (1879)
- "Fynden i Troja" (1878)
- "Förbindelse mellan Skandinavien och vestra Europa före Kristi födelse" (1889)
- "Svear och götar under folkvandringstiden" (1905)
- "Husaby kyrka" (1899)
- "Hällristningarna i Järrestad" (1881)
- "Nordens fartyg från hednatiden" (1872)
- "Anmärkningar rörande figurteckningar från forntiden" (1842)
- "Grafkistor af klufna och urhålkade stockar" (1894)
- "Den svenske solguden och den svenske Tyr" (1906)
- "Skånska fornminnen" (1853)
- "Ölands fornminnen" (1874)
- "Tors hammare" (1872)
- "Våra fornminnen – vad de lära oss" (1916)
- "Sveriges fasta fornlämningar från hednatiden" (1901)
- "Förstörda fornminnen i Bohuslän år 1924"

Djur & natur

- "Svenska djur i folktron" (1898)

- "Skäggets historia" (1893)
- "Kattens kulturhistoria" (1882)
- "Djurens sömn" (1889)
- "Katten i forntida Egypten" (1889)
- "Ett dygn på månen år 1870"
- "Orkidéernas historia" (1894)
- "Blomsterspråket" (1888)
- "Sveriges hundraser" (1880)
- "Guide till biskötsel" (1885)

Kulturhistoria

- "Midvinterns solfest" (1894)
- "Julen på 1870-talet – Skildringar och illustrationer i svenska tidskrifter"
- "Om julens härkomst" (1899)
- "Julen i Skåne på 1820-talet"
- "Nyaste och tillförlitligaste Drömboken" (1918)
- "1870-talets bästa tips för frisyr och utseende"
- "Lyxens historia" (1870)
- "Gaffelns historia" (1889)
- "Kanalbyggen på planeten Mars" (1888)
- "Vårt solsystem" (1878)

Resor

- "Ett besök i Venedig år 1878"
- "Strandgatan i Visby år 1879"
- "Resa på Dalslands kanal år 1877"
- "Nyköpings slott" (1877)
- "Ett besök i Marstrand år 1882"
- "Min resa i Blekinge och Kalmar år 1854"
- "Resor med luftballong år 1873"

- "Runlejonet i Venedig" (1871)
- "En utflykt på Mälaren år 1871"
- "Skildring af Vestergötland år 1882"
- "Kalmar slotts historia" (1880)
- "Ett besök i Södertälje år 1881"
- "En färd på Donau år 1882"
- "Ringmuren i Visby" (1874)
- "Fredrikstens fästning och Karl XII" (1879)
- "Petras helgedomar" (1921)
- "Ett besök i Boxholm år 1885"
- "Skildring av Riseberga klosterruiner" (1874)
- "Borgholms slottsruin" (1878)
- "Rundtur i södra Frankrike år 1880"
- "Ett besök på Djurgården sommaren 1868"
- "Sigtunas tidiga historia" (1872)
- "Helgeandskyrkan i Visby" (1878)
- "Norrköpings historia" (1871)
- "Ett besök i Waxholm år 1870"
- "Vadstena slott" (1875)
- "Skildring av Island" (1870)
- "Besök på Gripsholms slott år 1895"
- "Ett besök i Rom år 1870"
- "Besök på Helgoland år 1874"
- "Guide till Uppsala år 1875"
- "Kyrkoruinen S:t Katarina i Visby" (1877)
- "Gripsholms slott" (1877)
- "Ett besök i Strängnäs år 1874"
- "Ett besök i Visby år 1906"
- "Bohus fästning" (1869)
- "En resa på Rhen år 1866"
- "Ett besök i Ystad år 1872"

Svensk geografi

- "Märkliga orter i Sverige" (1883)
- "Skildring av Värmland år 1882"
- "Skildring av Dalälven år 1876"
- "Skildring av Ångermanland 1882"
- "Skildring av Bohuslän år 1882"
- "Skildring av Dalsland år 1882"
- "Skildring av Närke år 1882"
- "Skildring av Öland år 1882"
- "Skildring av Stockholm år 1882"
- "Skildring av Västmanland år 1882"
- "Skildring av Härjedalen år 1882"
- "Skildring av Gästrikland år 1882"
- "Skildring av Jämtland år 1882"
- "Skildring av Göteborg år 1882"
- "Skildring av Halland år 1882"
- "Skildring av Blekinge år 1882"
- "Skildring av Gotland år 1882"
- "Skildring av Södermanland år 1882"
- "Skildring av Östergötland år 1882"

Vikingar

- "Vikingatidens Lund och Birka" (1909)
- "Jomsvikingarnas saga" (1888)
- "Fyndet av vikingaskeppet i Gokstad år 1880"
- "Hervars och Hedreks saga" (1888)
- "Carl Larssons Uppsala-tempel" (1908)
- "Sagan om Ragnar Lodbrok och hans söner" (1880)
- "Sverige och vikingafärderna västerut" (1924)